

Прича – Радојка Бјелувук

ШЕШИР

Заирем од људи са шеширом. Као да је шешир маска за неко скривено зло које носе над челом. Иако и сам у годинама, иако сам се и сам облачио као господу у млађим данима, студентским данима и касније, када је академски грађанин старе Југославије готово обавезно морао имати шешир, ја сам увек био отпадник од друштва по питању шешира. Не волим их и никада их нисам волео.

Потичем са села, негде из централне Шумадије, није нужно за причу да објашњавам тачне координате, јер је ова прича, као и зазирање од шешира могло згодити било ког човека у било ком куту наше мистичне земље.

Младост у селима није као у граду. О, не бисте ни слутили колико се те две младости разликују. А разликују се и у различитим временима. Данас је сва младост у граду, на селу је готово и нема. Наша младост на селу онда личила је помало на пуштеног змаја, помало на пастува напред бујале ливаде, али помало и на маленог али неустрашивог пса, који ће својом шапом таћи где год то буде могао. Били смо пуни живота, снаге, слободе. Били смо много пута непромишљени, али зачудо срећни баш због те своје непромишљености. И да, били смо и сиромашни, али то је тада била тек једна од споредних чињеница, која је, мање-више, била нешто сасвим уобичајено, готово неважно.

Волели смо окупљања, момачке приче о будућности, о девојкама, љубавним згодама и незгодама које смо проживљавали тих дана, и никада нам није било доста смеха и разговора. Волели смо и у младости чак да се каткад упустимо у трку ко је бржи: до потока и назад до капије. Или се, онако велики и незграпни, дамо у гучкање или глосање. То су ми и даље најлепши дани у читавом животу. Главно место наших окупљања, главно место упознавања, дружења, ашиковања, биле су игранке. Како су то биле дивне свечаности! Увек је бивала недеља, па до касно у ноћ остане младеж да младује и спрема успомене за неко старије доба кад ноге више неће бити тако чиле, а срце тако младо. Волели смо те игре, та кола, та спремања за игранку, био је то читав ритуал, чак и за нас мушке. Волели смо да будемо дасе, да изигравамо ђувегије, и кад то нисмо били. Највише од свега волели смо шалу! Није дан могао проћи да не направимо неку шегу, неки циркус једни са другима. Шала нам је увек крепила ведар дух, увесељавала и све око нас, а и давала нам епитет духовитих момчина, хајдука...

Давно је ова прича започињала... Не сећам се колико сам година могао имати, али сећам се да је то била једна од мојих првих игранки на које сам ишао. Био сам стасао у момка, дораслог за игранке. Била је најављена игранка у суседном селу. Толико смо били узбуђени и срећни. Ја, чини ми се, понајвише. У том селу је живела девојка која ми се веома допадала, а знао сам да ни она није равнодушна према мени. Видео сам ту игранку као прилику да јој приђем и поверим јој своја осећања. Једва сам дочекао тај дан! Друштво ме је бодрило, један друг је такође имао љубав у истом селу. Заједно смо се радовали као два мала детета када их воде на празник у цркву, а то је био велики догађај. Обукао сам, сећам се, своје најлепше панталоне које сам имао и белу извезену

кошуљу, до тад још необучену. Сачекали смо намерно да игранка добрано поодмакне, јер је онда ефекат доласка и изненађење неупоредиво веће! Хтели смо да мисле на нас зашто нас нема... Младаљачки занос, шта ћеш...

У суседном селу је ускоро излазила година од како је један вредни домаћин преминуо. Његова супруга, оставши удовица, морала је понети цело домаћинство на својим плећима. Међутим, све је ставила у други план, одлучивши да најпре свом добром мужу подигне споменик какав је сирот заслужио. Увек јој је био брижан, добар муж, иако им је брак био, као и многи у то време, уговорен, а њих двоје на самом венчању угледали једно друго. Волели су се, заволели временом. Зближила их је несрећа, лична и општа, немаштина којој су заједнички терали инат и најзад, петоро дивне дечице. Зато, није размишљала, подићи ће свом човеку споменик док не изађе година. Постарала се да нађе доброг мајстора, не жаливши новаца. Погодише се брзо и требало је да мајстор отпочне посао у прву недељу која долази. Њој не беше мило што се било какав рад изводи недељом, али није имала куд да сад мења договор који је управо постигла. И тако мајстор оде у недељу на гробље да ради на подизању споменика том вредном домаћину из нама суседног села.

Ми нисмо размишљали. Ни о домаћину, ни о сиротој удовици и њеној муци да прехрани своју сирочад, ни о животу који пролази, нестаје, ишчезава. У нашим младаљачким мислима био је само лик вољене девојке, само коло тамо у селу, ниска шарених ношњи која чека нове токе. Хрлили смо у тај загрљај фруле, корака и драгане.

На гробљу у суседном селу падао је мрак. Мајстор се мало прерачунао са временом и послем за тај дан. Ручак је оставио за касније, толико му је сад пријао онако изгладне-лом, а ракија коју је домаћица донела клизила је тако глатко

низ грло, чини му се скоро није пио бољу! Наслонио се на споменик иза себе, држећи флашицу у руци, кад га нешто лупи преко чела...заборавио је да скине шешир. Намерно га је држао на глави цели дан јер је читавог дана било врело, а на гробљу нигде хладовине. Сада га другом руком помери са чела и спусти крај гребена. Вече је одмицало у врелини лета и мирису тамјана.

Хрлили смо журним корацима ка месту игранке, нестрпљиви да видимо лица оних које су нас тамо ишчекивале, можда и помало дуриле, тужне и разочаране. Радовала нас је таква помисао, да би девојка на коју бацимо око могла бити и помало тужна због нашег одсуства, па смо замишљали како ћемо изокола тобоже да се правимо најпре мало важни, незаинтересовани, а потом да покажемо и одвише наклоности и пажње како бисмо је придобили. Све су то биле момачке цакле за успех. О свему томе и много чему још смо ћућорили док смо се приближавали суседном селу. Неко је дао предлог да идемо пречицом, зашто бисмо толико трошили снаге на пешачење кад нас чекају небројена кола и игре које треба одиграти ненадмашно. А и остало би нам времена да се, скривени у дрвећу, притајимо и посматрамо игранку са стране, како бисмо уживали још мало у дурењу и погледима девојака које ишчекују да угледају жељено лице. Сви смо се, сећам се, сложили. Иако се пречицом пролазило поред гробља, нисмо се пуно двоумили. Ни на трен нисмо имали времена за приче о месту мртвих, о споменицима, пролазности. Били смо у добу кад се пролазност није примећивала, није уочавала, јер је поглед свему давао ноту ведрине, младости, трајања. То нису биле наше теме никада. Нису биле ни тад. Тек кад смо се приближили првим споменицима, неко од нас, једнако онако шеретски расположен за шалу, викну из свег гласа: 'ајмо,

мртви, на игранку! У један трен наста мук, сви смо стали, нео-чекивано затечени друговом пошалицом. То је трајало један кратак делић секунде, а онда се поред гробља разлеже грлени смех наше дружине. Тапшали смо друга позиваоца по леђима, један другог надвикујући смехом. А друг, охрабрен и хвалисав, викну опет, сада још јаче, чинило ми се: О, 'ајмо, мртви, на игранку!

Пробудила га је нека вика. Чује неку огромну буку, галаму, смех. Да није полудео? Откуд смех на гробљу? Спава ли он то још или је ипак будан? Будан је: око њега види будак, алат, корпу са остацима хране и празну флашицу. Ух, опет је попио више. Кад ће већ једном раскрстити са тим пићем, једном за свагда! Шта му то треба. Не зна ни колико може бити сати. Мркла је ноћ углавном. Галама и даље не престаје. Ма, шта то може бити? Досети се: недеља је, игранка баш у том селу! Тачно... Младеж изводи комендије. А, нека их, кад ће ако не сад. Подсети га то на њега пре неколико година, није да није волео шегу. У томе, онај глас понови, сада јасне речи: О, 'ајмо, мртви, на игранку! Он се замисли, насмеја се на своју мисао: а зашто да не... Није имао коме журити кући, нико га тамо није чекао већ четврту годину. Устаде, али схвати да је гологлав. Поче да пипа по земљи и довикну момцима, како би га сачекали: Чекај само да узмем шешир! Дођавола, зашто га уопште и скидам, помисли, пипајући и даље у мраку по хумци и око ње...

Чекај само да узмем шешир! — одзвонило је са сред гробља. Момци се укопаше у месту. Ја стадох, као да ми нешто одсече обе ноге тик испод колена! Нисмо били од оних наших старих који су имали сусрете очи у очи са вампирима, нисмо ни веровали у те приче колико год нас стари уверавали. Много пута смо им се подсмехнули. Сад помислисмо сви: ево, стиже казна за све неверне Томе! Месечина је била врло слаба,

једни друге нисмо разазнавали у мраку. Само слабе назнаке фигура стајале су као кипови усред ноћи, која је толико обећавала, од које смо толико очекивали. У том магновењу, између страшних речи које допреше до нас са гробља и наших још страшнијих мисли, и те назнаке фигура нас самих изгледаше нам свима страшне, да више нисмо могли знати да ли је пред нама друг, вампир или нешто стото. Ноге као да до тада беху на федерима који нас сад одбацише далеко одатле, од тог страшног места! Разбежасмо се ко куда! Не знам ни дан данас како сам те ноћи пронашао кућу, ни то колико сам дуго лутао док нисам набасао на праг. Никада више са другарима нисам проговорио о тој чудној ноћи. Ишли смо и касније на игранке, на небројено њих, увек путем, никако пречицама и наше шале су постале умереније. Нисмо више били онако слободни, онако шеретски расположени. Та ноћ нас је променила. Девојка коју сам те вечери желео да запросим, удала се за другог месец дана после те игранке. Неко је дошао путем, стигао брже... Момци из суседног села су збијали шале на наш рачун због те игранке на којој се нико од нас није појавио. Девојке су нас гледале прекорно, презриво. Потом су уследиле друге игранке, друга села, друге девојке, друге вечери. Уследили смо и неки други ми. Живот нас је одвео од села, од игранки, од тог фолклорног начина живљења. Било је лепо, и поред свега. Заиста јесте.

Сад ми та ноћ и та прича изгледају тако далеко, помало и наивно, помало и смешно. Не бојим се. Када би требало, спреман бих био да са оним мојим старим другарима начнем причу о тој ноћи, о оном узвику. Мислим да бих, када би ми неко тражио, могао сада скупити храбрости и чак проћи поред оног гробља, ноћу... Али само једно нека нико од мене не тражи! Не тражите од мене да будем господин у шеширу. Никада то нећу ставити на главу, никада!